

Kuohunharju

Suunnitelmaselostus

Kuohunharju Kirkkoharjulta nähtynä

Von Wright 1862 / Museovirasto
Kangasala-seura

VESIJÄRVI KUOHUN HARJULTA

Vesijärvi Kuohunharjun levähdyspaikalta nähtynä, vuodelta 1979 (piirtäjä nimikirjoituksesta tuntematon)

Kirjasta 'Sua katson synnyinseutuni Kangasala'

Kuohunharju

Metsämaisemasuunnitelma

Rakenne

A. Näkymät

1. Kuohunharjuntieltä 1. a.,b.
2. Kuohunharjuntieltä 2. a.,b.
3. Vesijärveltä
4. Polulta x 3
5. Polulta 5. a ja b
6. Polulta 6. a ja b

B. Kartat

1. Sijaintikartta
2. Maastonmuotoanalyysi
3. Rajoitukset ja mahdollisuudet -kartta
4. Suunnitelmakartta

C. Suunnitelmaselostus

Suunnitelmaselostus

Taustaa ja tavoite

Kangasalan harjuista Kuohunharjulla ei tiettävästi ole kehitetty runoja tai lauluja, mutta taidetta siellä tai sille päin on tehty.

Virallisesta taiteesta/ vanhoista maisemakuvista tiedossa on aikaisimmat 1810-20 luvulta, Carl Kügelgenin maalauksia Kangasalan maisemista Aleksanteri I toimeksiannosta. Tallessa on 2-3 teosta, joista yksi on Kuohunharjulta ja sijaitsee Pietarin Eremitas-taidemuseossa. Sittemmin vuonna 1862 Von Wright maalasi tarkan öljyvärimaalauksen Kirkkoharjulta Kuohunharjulle. Paikallinen taiteilija Einari Ilmon maalasi kohteelta öljyväritaulun 1900-luvun alussa.

‘Epävirallisen’ taiteen ja piirrosten määrää Kuohunharjulta voidaan vain arvailla. Paikallisjulkaisuihin on käytetty piirroksia ko. alueelta, viimeisin näkymä tiettävästi 1979.

Tänään tehtävänämmä olisi luoda elävä maisemataulu, useita maisematauluja Kuohunharjulta - uudeksi innoitukseksi. Kohteen maankäytön ja käsittelyn tulee nykyään kestävä kehityksen periaatteiden ymmärtämisen aikana kunnioittaa paikan luonnetta: sen kulttuuria ja historiaa. Siitä kumpuavat myös paikan sosiaaliset tavoitteet.

Tavoitteena on saada Kangasalan harjuista ensimmäisenä Kuohunharjulle maisemansuojelu status.

Maisemansuojelu tarkoittaa pitkän tähtäimen maiseman hoitoa tai hoitamattomuutta riippuen siitä mitä pyritään säilyttämään. Kuohunharjulla pyritään säilyttämään avarat näköalat ja alkuperäisen mäntyperimän jatkuvuus. Viitteitä antavat vanhat kuvat.

Suomen vanhin maisemansuojelukohde on Punkaharju, samaisen Aleksanteri I toimesta alkaen vuodesta 1803. Sen metsän käsittelyssä maisema on 1. prioriteettina, jonka jälkeen seuraavat muut tavoitteet. Vesistöjen välissä sijaitsevat moreeniharjujuotit ovat harvinaisia, ja Kangasalle niitä osuu harvinaisen monta.

Lisätietoa

Punkaharjun ja Kangasalan harjuja yhdistävät samat merkkihenkilöt:

Suomalaisen maisemakuvauksen perusta luotiin 1800-luvun alussa, joka tunnetaan myös romantiikan aikakautena. Ajateltiin, että luonto muovasi kansanluonnetta, johon metsäinen karu maisema oli jättänyt syvät uurteensa. Aleksanteri I:n kolmannesta Suomen-matkasta (1819) laadittiin kuvaus, johon liitettiin Carl Kügelgenin maalauksia, joissa ensimmäistä kertaa esiintyvät suomalaisen maiseman peruselementit kukkulat, laaksot, järvet ja metsät.

Suomalaisen romanttisen runouden ja kirjallisuuden tärkein kuvaukskohde oli kesäinen metsä- ja järvi-idylli. Maisemakäsityksen keskeinen muotoilija oli J. L. Runeberg, jonka mukaan kukkulalta punahehkuisten honkien lomasta avautuva kesäinen järvinäkymä oli suomalaisten ideaalimaisema. Jos kansallisrunoilija J. L. Runeberg puhui Punkaharjun ihanuudesta vertauskuvoin, niin toinen 1800-luvun suuri kirjailija Zachris Topelius ei säästellyt sanojaan kertoakseen mielipiteensä Suomen kauneimmasta paikasta.

Taidemaalareista erityisesti von Wright-veljekset visualisoivat runebergilaista ideaalimaisemaa monissa maalauksissaan.

*Kirj. Dos. Jyrki Paaskoski
<http://www.lomasuomi.fi/punkaharju/index.htm>*

Käsittely

Kuohunharjun käsittelyssä on huomioitu näköalat Kuohuharjuntieltä, rinteellä kulkevalta polulta ja Vesijärveltä. Ensijaisesti hoidettaviksi ehdotetaan Kuohunharjuntieltä kahta näköalajaksoa, jotka jakautuvat 2/3 ja 1/3 jaksoihin tihentymien välissä. Maastonmuotoanalyysi vahvistaa potentiaalisimmat maiseman avausjaksot punaisilla nuolilla (kuperan pinnan alueet). Polun näköalapaikoiksi ehdotetaan 3 ensisijaista ja yksi toissijainen (asutus vieressä). Polun näköalapaikkojen sektorit ovat noin 80 astetta. Sen lisäksi polun varrelta avataan näköalajaksoja ja polunvarren lähimaisemaa hoidetaan.

(Vrt. Jaksojen pituus ja kulkunopeus: tie 60 km/h → muutosjaksot maisemassa satoja metrejä, kävelynopeus → muutamasta metrillä kymmeneen. Jaksoja: avoimen maiseman ja tihentymien rytmitys, eri pääpuulajikuvioiden ja avoimien paistepoukamien rytmitys).

Vesijärven näkymän osalta huolehditaan siitä, että harjun taivaslinja pysyy eheänä. Tienvarren männyn latvusto pysyy suhteellisen sulkeutuneena leveiden latvustojen ansiosta eivätkä puut estä maiseman näkemistä. Samoin rinteessä säästöpuiden valinnalla männyn latvusto peittää suuren alan, vaikka ympärillä olisi avointa. Pienaukkohakkuut rinteessä ovat epäsäännöllisiä kooltaan ja etäisyyksiltään. Aukkojen reunapuustossa löytyy paikoin kerroksellisuutta ja lähellä reunoja on niitä pehmentäviä säästöpuita. (Asteittainen vaihtuminen tilasta toiseen).

Työvaiheet

Työjärjestykseksi ehdotetaan:

1. Tienvarsinäkymäalue no 1 etelästä pohjoiseen
2. Tienvarsinäkymäalue no 2 pohjoisesta etelään
3. Polun varren näköalasektori no 3
4. Pihlajakuvio
5. Polun varren näköalasektori no 4
6. Polun varren näköalasektori no 5
7. Muu tienvarren maisemanhoito (tihentymät)
8. Muu polunvarren maisemanhoito

Toteuttajat ja Toimenpiteet:

1. Ennakkoraivaus

- Metsuri/ pätevä raivaustyöntekijä. Lajitunnistus. Matalat kannot.
- Suunnittelija: Näköalasektorit: Merkinnät: kuitunauha.
- Polun ja tien varret: suunnitelman yleinen ohjeistus. Ks. suunnitelmakartta ja näkymäsivujen tekstit.

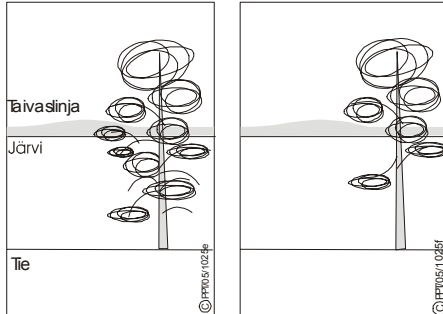
2. Poimintahakkuu, pienaukkohakkuu

- Metsuri ja suunnittelija. Merkinnät: kuitunauha ja leimaus. Toteutus yhdessä ja erikseen. Vaiheittaisen leimauksen jälkeen metsurin työn aikana suunnittelija hoitaa lähimaisemaa/ yksityiskohtia/ puunhoitoa: omat välineet.

3. Viimeistely

- Tiimi/ Talkoot: Jälkeen jääneet, nousevat lehtipuun taimet, vesat: 1. kitkentä 2. katkaisu (Tämä viimeistelyvaihe tulee siinä vaiheessa kun metsänpohjan siistiminen on tehty)
- Suunnittelija: puunhoito valikoiden: alakarsinta, välikarsinta, pystykarsinta
- Puunhoitaja/Puukirurgi: ala-/välikarsinta korkealla sijaitsevissa latvuksissa. Tapauksissa, joissa koko puun poisto ei ole järkevää, vain osatoimenpide).

Kuva 3.

Alaoksastoa ei pystykarsita luonnonmukaisissa puissa tasakorkeuteen ja välttämättä siten, että kaikki oksat poistetaan. Oksat karsitaan näkymäsuuntaan viistosti, ja alapuolelle jätetään oksaa/ oksia siten, että kokonaisuus on luonnollinen ja oksa ei ole näkymän tiellä vaan lähinnä kehystämässä sitä. (Kuva 3.)

4. Lähikuljetus

Kohteen erityispiirteiden ja herkkyyden vuoksi suositellaan lähikuljetukseen hevoskuljetusta. Kokonaispalvelua tai sen osia metsuri/maisemanhoitometsuri ja kuljetus sekä haketus on saatavilla: Åfeltin Työhevoset/ Miika Åfelt. Tmi Åfeltin työhevosilla on erityiskohteita varten sekä eri tyyppisiä hevosia että kehittämiään tehokkaita laitteita hevosen perään.

<http://www.hevoskievari.com/metsa.html>

ks. metsäajot, metsuripalvelut, haketuspalvelut (maisemahakkuri) ja referenssit

5. Siistiminen

Hakkuu- ja maisemanhoitotähteet siistitään tien ja polun/ virkistysreitien varrelta kasoihin.

Kasat:

10 – 20 m vyöhykkeeltä:

- haketukseen laitokseen
- haketukseen polunpohjiksi
- haketukseen metsän pohjille (maatuminen nopeampaa, pois silmistä). Kohde: puustotihentymät.
- haketukseen kasoille: lähiasutuksen asukkaille puutarhoihin (hakevat kottikärryillä itsenäisesti ilmoitettuna ajankohtana)
- latva- ja raivausrangat asukkaille energiapuukäyttöön polttopuutarpeisiin. (Kesäasukkaat huomioiden ilmoitus tulevan talven hoitosektorista lehdessä ja taajamakylän ilmoitustaululla ennen kesäkauden loppua).

kohteen sisäosilta:

-
- katvealueisiin; painanteisiin, kivien taakse, puustoryhmien tiheämpien ja suurimpien tyvien taakse.
 - haketukseen

6. Jälkihoito

- 3 – 5 vuoden välein: kunnan toimeksiannosta ja talkoilla
- vesakoitumisen hillitseminen:
 - alustavasti vuonna 2007 markkinoille biologinen vesakontorjunta raivaussahaan liitettäväksi
 - metsänpohjien käytön hallinta / ohjaus rakentamalla ja merkitsemällä polkuja

Tavoitteena on alkuperäisen mäntyperimän luontaisen uudistumisen mahdollistaminen rinteellä. Pioneerilajit, eri lehtipuulajit tulevat avoimiin ja kasvupohjiltaan sopiviin metsänsosiin ensimmäisinä. Nopeimmin kasvavina ne tukahduttavat valopuulajin männyn alleen.

Asutusvyöhykkeiden välissä sijaitsevalle kohteelle ehdotetaan ei pelkästään osallistavaa suunnittelua vaan myös osallistavaa käyttöä. Osallistettaessa ihmisiä kohteen hoitoon sen kunto pysyy yleensä parempana. Kohde tunnetaan tällöin enemmän myös omaksi ympäristöksi kuin ulkokohtaisesti hallinnassa olevaksi. “Ei pelkästään taajamametsä ihmiselle, vaan ihmiset myös taajamametsälle”.

Jälkihoidon/ talkoiden hallinta voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että kullakin hoitosektorilla olisi oma nimikkoryhmänsä: asukkaita, yhdistykset, hyväntekeväisyysjärjestöt, ympäristölautakunta, ja näiden yhdistelmät. Nimikko hoitoryhmä voidaan myös mainita jossakin; konkreettisesti, sanallisesti, kirjallisesti, jolloin se on hyvää mainosta ko. taholle (yhteiskuntavastuu, ympäristövastuu). Sektori voidaan myös ‘myydä’ edelleen: maisema-arvokauppa, virkistysarvokauppa, luonnonarvokauppa.

Polut, virkistysreitit

Polun kunnossapito on osa kohteen maisemaa ja hoitaa sitä. (Juuriston paljastuminen estää polun reunapuiden ravinteiden ja veden saannin -> polun reunan maisema ränsistyy).

Hakkuutähteistä saadaan kuorikariketta polkujen pinnoitukseen. Kivituhka ja kalliomurske tiivistys-/sekoitusaineena tarvittaessa.

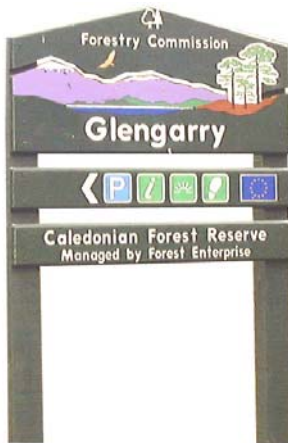
Turhat kuluneet polut ja kohtisuoraan käyrillä sijaitsevat polut ennallistetaan - täytetään, ja kulutus ohjataan rakennetuille poluille metsänpohjan kulutuksen hallitsemiseksi. Polut linjataan jyrkillä rinteillä viistoon korkeuskäyrillä ja epäsäännöllisesti polveillen. Tämä hillitsee rinteillä erooitumista ja edistää virkistyskäyttöä.

Näköalapaikoille luonnonmukaiset, vahvat penkit.

Ympyräreiteille ja erilaisten käyttäjäryhmien huomioimiselle on tarvetta. Etelä-pohjoisuunnassa kulkevan polun monipuolistamiseksi voidaan edistää reittejä:

- kohteen eteläpäähän kiertäminen rannan ja asutuksen kautta takaisin polulle
- Rantakujalta, joka nyt on umpikuja, polun rakentaminen penkereeseen -> yhteys takaisin yläpolulle Rinnekujalle.
- “Annan mökin lenkki”: Mäyrävuori – Huutijärvi – Ristimäkeä alas – Haakentie – Lemmikinpolku – Huhmariin alaspäin – Kuohuntie

Kuva 4

Reitit voidaan merkitä luontoon sopivin vaatimattomin vahvoin paaluin (pyöröpuu tai kulmikas, metallityvipiikeillä maahan), joissa on värillinen uurrettu raita. Raita merkitsee reitin tyyppiä (pituutta tai että reitti on sopiva esim. pyörätuolissa liikkuvalla, vanhukselle). Reitit on merkitty taajametsän infotauluun kohteen sisäänkäynneillä. Kunnalle voidaan suunnitella oma virkistysmetsätaulu, esim. kohteen luonnetta kuvaavat puusta tehdyt siluettiosiot.

Kohteen luonnetta edistävät erityispiirteet

Kohteen maamerkkejä ja historiallista taustaa voidaan tuoda esiin. Ne lisäävät sekä paikallisten asukkaiden kotiseututuntemusta että edistävät turismia.

Esimerkiksi Kuohunharjulle etelästä noustessa ennen ensimmäistä näköalapaikkaa sijaitsee ns. “Ilkon kivi”. Ilkon sotajoukot kävivät aikoinaan harjoituksissaan kivellä kääntymässä. Nyt kivi on tienpuoleiselta osaltaan lähes hautautunut vuosittaisista auraussorista. Rinteen puolelta näkyy vielä suuren kiven laineilla oleva kiviaines hyvin. Kivi suositellaan siivottavaksi vuosittaisen kevättalkoon yhteydessä, ja kiveen istutettavaksi kaiverrettu metallilaatta, joka kertoo maamerkin historiasta.

Levähdyspaikalle (näkyvä 1) voidaan lisäksi sijoittaa asfaltoidun alueen reunalle kivi, johon olisi Viistoon istutettu kaiverrettu metallilaatta näkyvän osista ja niiden historiasta.

Marjastus ja muut keräilytuotteet

Marjastusmahdollisuudet paranevat pienaukkohakkuiden myötä pitkällä tähtäimellä edistämällä harjun männyn kasvupaikkaolosuhteita. Toimenpiteet ajoitetaan marjastusaikojen ulkopuolelle.

Kohteella on mahdollisuus edistää muidenkin luonnontuotteiden kuin marjojen keräilyä ja tietämystä. Osaavat tahot voivat järjestää eri vuodenaikoina esim.:

- Vihtapäiviä (maisemahyötypunkti: samalla vesakkoa kuriin, ja mökkiläisille sekä muille vihtoja)
- Kuusenkerkkpäivät (maisemahyötypunkti: kuusen taimien kasvu samalla kuriin)

Kuusenkerkissä piilee runsaasti C-vitamiinia ja karoteenia sekä kivennäis- ja aromiaineita. Niitä voi käyttää salaateissa, voileipiä päällä, keitoissa, kastikkeissa ja muhennoksissa. Niistä saa havuteetä tai yskänlääkettä. Kerkistä voi keittää kuusijuomaa, kuusenkerkkäsiirappia, -likööriä, hyytelöitä ja marmeladeja.

- Huussitupsukan tekopäivät (käymälän ilmanraikastin): tuohikartio, jossa pellavasisukseen tiputetaan pikkupullosta tervautetta

Metsän tuotteista voidaan tehdä yrttijuomia, aromipusseja, jalkakylpyjä ja kasvonaamioita; mm. kerkät, koivun ja pihlajan lehdet, nokkosen lehdet ja siemenet, mesiangervon lehdet ja kukat, vadelman lehdet, horsman lehdet ja kukat ja kanervan kukat.

Osallistava suunnittelu

Kuohunharjulla järjestettiin 6.7.2006 Eino Leinon päivänä yleisötilaisuus.

Vuorovaikutustilaisuudessa kerrottiin pohjoisrinteen metsämaisemasuunnitelmasta, vaihdettiin näkemyksiä harjun maisemasta, ja katsottiin suunnitelman karttoja, näkymiä sekä vanhoja kuvia. Osallistujia oli noin 10.

Kommentteja:

- toivottiin näkymien rohkeaa avaamista ja säilyttämistä.
- esimerkkinä oli Näkymä 1 b.:stä tehty illustraatio tulevasta tilanteesta, ja ihmiset kehoittivat, että näkymää voisi avata vielä enemmän.
- 'koivu ei kuulu harjurinteelle'
- kohteelta löytyvien tammien toivottiin säilyvän
- kuusten poistoa toivottiin tonttien takaa, alarinteestä
- reittien kunto ja laatu: eri käyttäjäryhmien tunnistaminen
- kohteella maastopyöräilläään, nuorten mopoilu syksyisin 1 vk/a
- etelärinteen kuusikko ollut vanhan miehen mukaan siinä 'aina'
- 'Annan mökin lenkki' – Markku Aro kertoi yksityiskohdat vanhasta kulkureitistä
-
-

